

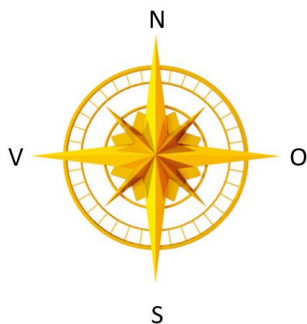
Boken om SO 1–3

Facit till arbetsbok 3

Bilder av jorden

Sidan 2–3

1. Elevens pil pekar någonstans i Sverige
2. Det blåa är vatten.
Det gröna är skog.
Det gula är öken.
Det vita är snö/is eller moln.
3. Lila: Nordamerika
Blå: Europa
Ljusgrön: Asien
Orange: Sydamerika
Gul: Afrika
Mörkgrön: Oceanien
Vit: Antarktis
4. Vi bor i världsdelen Europa.
- 5.

6. Eleven har satt ett kryss ungefär där ni bor.
7. åkermark är gul
skog är grön
fjäll är grå
landsgräns är röd
8. Elevens eget svar

Alla har rätt till ett bra liv

Sidan 4–5

1. Förenta Nationerna
2. Vilka rättigheter alla människor på jorden har.
3. barnkonventionen
4. Elevens eget svar.
5. Elevens eget svar.
6. Elevens eget svar.
7. Elevens eget svar.

Källkritik

Sidan 6

1. Elevens eget svar, men det bör framgå att eleven förstår att den som erbjuder en gratis Iphone har ett bakomliggande syfte med det.

Vem ska få bestämma?

Sidan 7

1. Elevens eget svar.
2. A X, B 1, C 1, D X, E 2
3. Elevens eget svar
4. Av svaret bör framgå att man behöver ha en viss mognad för att kunna besluta om vilka som ska styra i ett land.

Historiska källor

Sidan 9–10

1. Elevens eget svar.
2. Elevens eget svar.
3. källor
4. Runstenen kan berätta något om vikingatiden. Fotografiet ger en bild av hur det såg ut vid en viss tidpunkt. Arkeologiska utgrävningar, tidningar och eldstålet är också källor som kan berätta hur det var förr.
5. Kyrkan ligger mitt i bilden och är väldigt stor, så den var viktig på 1500-talet.
6. Det är x vid:
Stockholm låg på en ö.
Stockholm var en liten stad.
Det var svårt för fiender att komma in i staden.
7. Elevens eget svar, men det bör framgå att de förstår vad som kan vara beständigt, t ex föremål av metall.

Vår art: Homo sapiens

Sidan 11–12

1. Vi människor är en djurart. S
Före oss levde ingenting på jorden. F
Vi människor har levt på jorden ända sedan Big Bang. F
Människans närmaste släkting är lejonet. F
Människan och schimpansen är lika på många sätt. S
2. Exempel på svar: Båda arterna går upprätt på två ben. Båda arterna använde redskap och vapen. De lever i familjer och kan göra upp eld.
3. Exempel på svar: Båda arterna går upprätt på två ben. Båda arterna använde redskap och vapen. De har kläder och spelar musik

4. Exempel på svar: Vi har inte lika mycket hår på kroppen och till skillnad från Homo erectus använder vi kläder. Vi är kortare än Homo erectus, men längre än Neandertalarna. Vi är svagare än båda arterna och har mindre hjärna än neandertalarna.
5. De första människorna levde i Afrika.
6. Elevens eget svar.
7. För ungefär 12 000 år sedan kom de första människorna till Norden.

Istiden

Sidan 13–15

1. Meningarna ska bli:
På istiden var det så kallt att ingenting kunde leva.
Inlandsisen kunde bli så tjock som 3 km.
När isen smälte började den glida.
Inlandsisen var så tung att allt under den krossades.
Istiden varade ungefär 100 000 år.
Stora delar av Sverige låg länge under vatten.
2. Elevens eget svar.
3. Små stenar i isen gjorde räfflor i berghällarna när isen gled fram.
4. Stora stenar var ibland fastfrusna i isen. De kunde falla ner var som helst när isen tinade.
5. flyttblock
6. Enligt folksägnet var det jättar som kastat stenen när de blev arga.
7. Rubrikerna ska stå i denna ordning:
Isräfflor Flyttblock
Jättegröta Rundhäll
Morän Rullstensås

Forntiden

Sidan 16–17

1. 1 000 år
2. Jägarstenåldern är längst på tidslinjen.
3. Jägarstenåldern varade ungefär 8 000 år.
4. Bondestenåldern varade ungefär 2 200 år.
5. Järnåldern slutade för ungefär 1 000 år sedan.
6. Eleven har satt ett kryss vid 2 000 e.Kr.
7. Elevens eget svar.
8. Djuren kom först.

Jägarstenåldern – tiden då man flyttade

Sidan 18–19

1. Om det blev ont om mat flyttade man.
2. Eleverna har ringat in:
gröna blad, sälkött, ägg, rötter, älgkött, bär, fisk, snäckor, frön, nötter, insekter, skaldjur, örter
3. Elevens eget svar.
4. Beroende på elevens matvanor kan älgkött, ägg, bär, fisk, frön nötter och örter vara både understruken och inringade.
5. Under jägarstenåldern ägde man inte så många saker eftersom man flyttade så ofta.
6. Om man bodde tillsammans på vintern var det lättare att hjälpas åt att jaga älg och ren.
7. Elevens eget svar.
8. Paddla kanot, klättra, plocka bär, hjälpa till att laga mat, fiska, dansa, lyssna på sagor, måla, vara med på älgjakt och skjuta med pilbåge kan ha fått två kryss.
9. Elevens eget svar.

Bondestenåldern – tiden då man började odla

Sidan 20–21

1. Invandrarna hade med sig husdjur, byggde hus och odlade växter. De flyttade inte, utan bodde på ett ställe. Eftersom de ägde mer saker än vad jägarna gjorde kunde de sätta upp stängsel runt sina gårdar.
2. Bönderna röjde bort skog, rötter och stenar för att få en bra jord att odla i. De sådde och skördade samt gjorde kärl för att förvara och tillaga mat. De hade också husdjur att sköta om.
3. Bönderna odlade ärtor, bönor och sädeskorn.
4. Elevens eget svar.
5. Elevens eget svar.
6. Husen kallades långhus. De kallas så för att de var långa.
7. Man hade allt samlat i huset för att hålla värmen och göra det svårare för någon annan att ta sakerna/djuren.
8. Att tama djur kallas husdjur kan ha att göra med att de bodde i huset.
9. Bönderna hade med sig hundar, katter, getter, får och kor

Varför kallar vi tiden stenåldern?

Sidan 22-23

I den här uppgiften kan flera svara vara rätt. Låt gärna eleverna först fundera själva och ge förslag. Para sedan ihop dem två och två för att diskutera deras svar.

Samtala sedan i helklass. Här nedan ser ni exempelsvar:

1. Tiden kallas stenåldern för att de redskap och vapen som finns bevarade från den tiden är gjorda av sten.
2. Av horn tillverkades t ex flöjten och nålar att sy med.
Av sten tillverkades t ex yxan och pilspetsar.
Av ull tillverkade man t ex tråd att sy med.
Av skinnet tillverkades t ex hyddor och kläder.
Av ben tillverkades t ex nålar.
Av trä gjordes pilbågen, men även nät kunde göras av vidjor från trä.
Av lera gjordes krukor, men det användes även för att täta husen.
3. Elevens eget svar.
4. Elevens eget svar.

Bronsåldern – tiden då man gjorde saker i brons

Sidan 24–25

1. Följande ord är inringade:
varmare än idag
koppar och tenn
statyer, vapen och smycken
att nordborna byggde båtar
blåser melodier i en lur
2. Man får veta hur hon var klädd, vad hon fick med sig för dryck till nästa liv och vilken färg hon hade på håret.
- 3.

4. 1 bälte 2 kjol 3 bronsrör
4 bronsplatta 5 armbandspiraler 6 blus
7 bronsspänne 8 mantel 9 bälte
10 läderremmar 11svärd

5. De fattiga hade inte råd med saker som var tillverkade av brons.

Järnåldern – tiden då man började göra saker av järn

Sidan 26–27

1. hjälmen, spikarna, saxen, hästskon, nyckeln, yxan och grytan är gjorda av järn
2. Meningarna ska bli:
Nordborna lärde sig göra järn för 2 500 år sedan.
Järn gick att göra väldigt vasst och det var **hårdare** än brons.
Nordborna lyfte upp järnklumpar från **sjöar**.
Om det finns järn i en sjö brukar vattnet få en **brun** färg.
Den som gör olika föremål av järn kallas **smed**.
En järnbit vid dörren trodde man kunde skydda mot **sjukdom**.
3. Exempel på svar: Kvinnorna vid grytan färgar garn.
4. Exempel på svar: Trälarna fick göra det tyngsta jobbet på gården.
5. På bilden finns häst, tupp, gris, ko ,höna, get, katt
6. Exempel på svar: Husen på järnåldern hade inga fönster och inga skorstenar. Alla hus var byggda i trä. Idag bygger vi med många olika material.
7. Exempel på svar: Männen som varit ute på havet och handlat kom hem eller var på väg att resa iväg. Det kan också ha varit handelsmän från andra länder som ville köpa eller sälja varor.
8. Elevens eget svar.

Gården var människornas centrum

Sidan 28–29

1.

De flesta människor på järnåldern var bönder.

Kvinnorna bestämde över gårdens mat, därför hade de nycklarna till matförråden.

De som tvingades göra det tyngsta arbetet på gården kallades trälar.

För att göra öronen rena använde man en örslev.

Man vävde tyg av fårens päls som kallas ull.

Av växten lin vävde man också tyg som kallas linne.

Man färgade tyger och garn med hjälp av växter.

Skenor av koben som man satte fast under skorna och gled fram på kallas skridskor.

På järnåldern var vintrarna längre och kallare än nu.

En forskare som letar efter fornfynd kallas arkeolog.

2. Elevens eget svar.

Vikingatiden

Sidan 30–31

1.

Vikingatiden är den *första* delen av järnåldern. sista

Människorna i Norden hade blivit duktiga på att bygga *möbler*. skepp

Vissa män brukade *vandra* långt bort till andra länder. segla

Där blev de kända för att vara duktiga *musikanter*. handelsmän

Nordmännens skepp hade både *motorer* och åror. segel

De nordmän som betedde sig som hemska rövare kallar vi för *snickare*. vikingar

2. Halland, Småland, Öland, Västergötland, Östergötland, Södermanland, Västmanland, Värmland, Dalarna, Gästrikland, Hälsingland, Jämtland, Ångermanland, Lappland

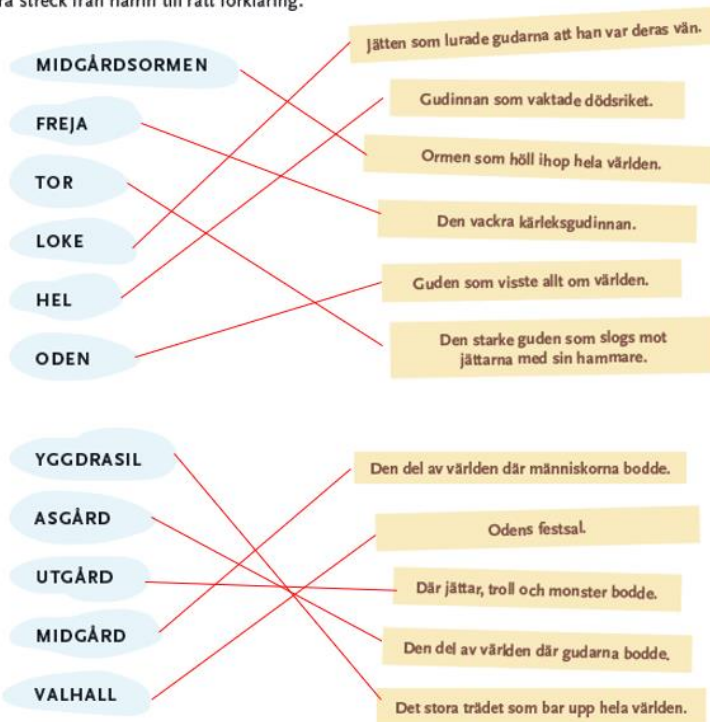
3. Brev och dagböcker från munkar och nunnor, runstenar.
4. Papper hade inte upfunnits på vikingatiden.
5. Exempel på svar: det är svårt att få runda former när man hugger i sten eller ristat i trä med en kniv.
6. Exempel på svar: Man ville att de som reste förbi skulle läsa vad som stod på stenen.
7. Oden var klok.
8. Elevens eget svar.

Mytologi är som spännande sagor

Sidan 32-33

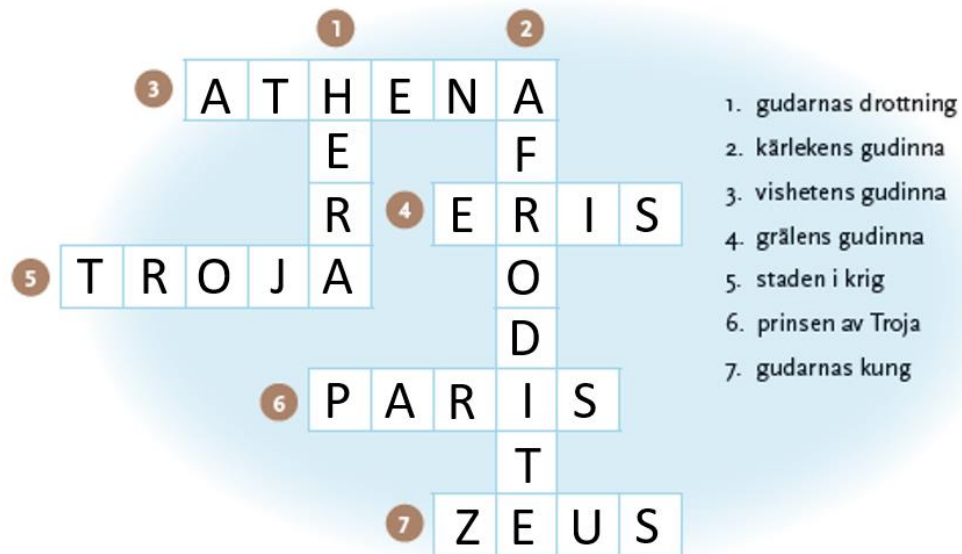
1.

1 Vad kan du om den nordiska mytologin?
Dra streck från namn till rätt förklaring.

2. Elevens eget svar.

3.

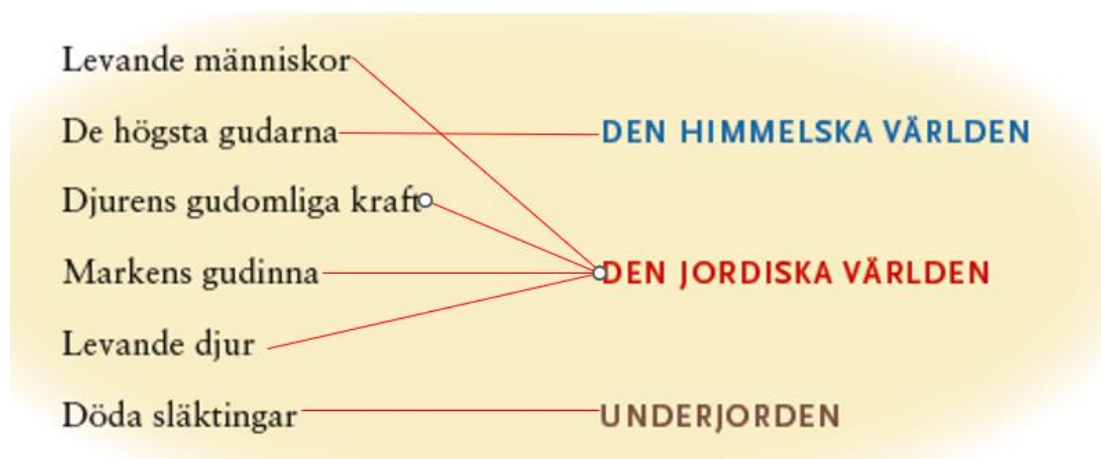

4. Exempel på svar: I båda mytologierna finns en manlig gud som är klokare än de andra, Oden och Zeus. Det finns kärleksgudinnor: Freja och Afrodite. Olikheter är t ex att det inte finns elaka jättar i den grekiska mytologin.

Samisk mytologi

Sidan 34-35

1.

2. Meningarna ska vara:
Att ge blod eller gåvor till gudarna kallas att **offra**.
En **nåjd** hade särskilda förmågor att få budskap från andar och gudar.
Jojk är en typ av samisk sång.
En helig plats eller sten kallas **seite**.
3. Elevens eget svar.